

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

ויקרא תשע"ה

פרשת שבוע

על גאולה, חמה, חיות ונשים צדקניות

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

השבוע נתחיל, בע"ה, לקרא בספר ויקרא ונציין בקריאת מפטיר והפטרת החודש, גם את תחילתה של שנה חדשה בראש חודש ניסן. ההכרזה: "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם להדשי השנה" (שמות י"ב ב) הוא אחד החידושים של יציאת מצרים. מה משמעותה של הכרזה זו? מה פשר ההכרזה כי השנה היא שנת חודשים, שנה של 12 ירחים, המתחילה בניסן? כבר הסברנו בעבר, כאשר הכתוב מתאר את סדר יומו של הגבר העובד בשדה, מה שקובע את ההתנהלות היא השמש. שנתו של החקלאי תלויה אך ורק בשמש ובסיבוב של כדור הארץ סביבה, כך קובע החקלאי את פעולותיו בהתאם לשינויים בעונות השנה. "תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ ... יֵצֵא אָדָם לַפְּעֻלָּו וְלַעֲבֹדָתוֹ עֲדֵי עָרֶב" (תהלים ק"ד כב). שנת השמש המצרית, הייתה מרכיב מאוד משמעותי בתרבות המצרית. חלק מהליך הגאולה והשחרור מהתרבות המצרית הוא ההכרזה שיש משמעות גם לחודשים ושהשנה בה ישתמשו העברים תהיה שילוב של שנת חמה, ושנים עשר חודשי לבנה. יש משמעות נוספת להכרזה זו. גם לנשים חלק משמעותי בהליך הגאולה. שנת החודשים היא שנה נשית. חייה של האישה טובים סביב החודש ולא על מסלול סובב חמה. אין לחמה כל השפעה על חייה של אשה המגדלת את ילדיה, רק מסלול הלבנה הוא זה שמשפיע על מהלך החיים הנשי. ההכרזה: "החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם להדשי השנה", משמעותה היא כי לנשים חלק פעיל ומשמעותי בהליך השחרור ממצרים, בהליך הגאולה, מכיוון שהן שותפות! ההכרזה היא גם על שחרורן מהתרבות המצרית, בה נתפשה האישה כרכושו של הגבר וכעוד חפץ השייך לבעלה. סיפור השחרור של עם ישראל מהשעבוד המצרי, כולל בתוכו את סיפור שחרור האישה היהודייה מכבלי ה"החפצה". המיילדות העבריות הן הראשונות שמצליחות להשתחרר משעבודו של פרעה, הן מקבלות החלטות עצמאיות בטענה כי הנשים העבריות אינן כמו הנשים המצריות "כִּי חַיֹּת הֵנָּה" (שמות א' יט). הנשים העבריות אינן חפצים - חיות הנה, ומכוח כך, מקבלות החלטות משמעותיות אודות עתידן ועתיד ילדיהן. סיפור גאולתם של ישראל מתחיל בחתונה: "וַיִּלְכְּדוּ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי" (שמות ב' א). גם כאן מדובר על שותפות בין האיש מ"בית לוי" לאשה "בת לוי", שניהם מיוחסים באותו ייחוס. מי שמבטיחה את הליך העצמאות על ידי הולדתו של משה, על פי המדרש, היא דווקא מרים, שגם לה יש דעה עצמאית. גם ברגע השחרור - קריעת ים סוף, המשולה לחיתוך חבל הטבור שקשר את העברים לארץ מצרים, יש הקבלה וחפיפה בין שירת משה ובני ישראל לשירתן של מרים ובנות ישראל.

"אֲזַי שִׁיר מִשֶּׁה וַכְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת... וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר אֲשִׁירָה לִיקְנוֹק כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם" (שמות ט"ו א).
 "וַתִּקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה ... וַתִּצְאֶן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ... וַתַּעַן לָהֶם מְרִים שִׁירוּ לִיקְנוֹק כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם" (שם, כ-כא).
 (כך קרה גם בסוף ארבעים השנה כשנוצרה חפיפה בין שירת ישראל לשירת באר מרים: "אֲזַי שִׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאָר עָנּוּ לָהּ" (במדבר כ"א יז)).

זוהי המשמעות העמוקה של ההכרזה החז"לית: "דרש רבי עקיבא, בזכות נשים צדקניות יצאו ישראל ממצרים" "ואין הדורות נגאלים אלא בזכות נשים צדקניות שבדור", במהרה בימינו אמן.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ צפורה בת יונה דונייר ע"ה, נלב"ע י"ב אדר א' לע"נ מר שמואל שמש ז"ל, חבר הנהלת 'ארץ חמדה', נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

חמדת הדף היומי

כפייה על מצוות צדקה

הרב דניאל סגרון

הגמרא בכתובות (מ"ט ע"ב) אומרת שאמנם חכמים שבאושא התקינו "שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהם קטנים", אך חכמים אינם כופים אדם לקיים את התקנה הזו.

אמנם, אומרת הגמרא, שאם האב עשיר כופים אותו לפרנס את בניו, כמו שמצינו שרבה כפה את רב נתן בר אמי והוציא ממנו בעל כורחו ארבע מאות זוז לצדקה.

והקשו **התוספות** (ד"ה אכפיה) איך ייתכן שרבה הכריח את רב נתן לקיים את מצוות צדקה, הרי הגמרא בחולין (ק"י ע"ב) אומרת ש"כל מצוות עשה שמתן שכרה בצידה אין בית דין של מטה מזהרין עליה", כלומר שאם התורה מפרטת מה השכר על קיום המצווה אז בית דין לא כופה על כך, והרי צדקה, טוענים התוספות, היא מצווה שמתן שכרה נאמר במפורש בתורה - 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך'?

ותירצו התוספות:

א. רבא כפה אותו בדברים ולא בכוח פיזי.

ב. מדובר שבני העיר עשו קצבה כמה כל אחד נותן לצדקה ובמקרה שכזה ניתן לכפות.

ג. צדקה אינה רק מצוות עשה אלא גם לאו – 'לא תאמץ' ו'לא תקפוץ'.

ובשיטה מקובצת תירץ בשם **הריטב"א**:

ד. הגמרא בראש השנה (ו ע"א) דורשת מהפסוק 'מוצא שפתיך תשמור ועשית' שבת הדין כופה על מה שאדם מתחייב לתת לצדקה. ממשיך הריטב"א ואומר - ואע"פ שהפסוק מדבר על אדם שהתחייב, בכל זאת ניתן ללמוד ממנו גם למי שצריך לתת ולא התחייב על כך, כי הכפייה היא לא בגלל הנדר אלא בגלל צורך העניים.

כלומר הריטב"א טוען שמצוות צדקה חלוקה במהותה מכל שאר מצוות עשה – בכל מצוות עשה מטרטנו היא לדאוג לכך שאדם יקיים את המצווה שהוא מחויב בה. לכן מובן שכאשר התורה בעצמה מבטיחה שכר על קיום המצווה אין כבר צורך לכפייה של בית הדין, כי השכר הוא הזרז שצריך להיות לאדם כדי לקיים את המצווה. אבל בצדקה, אומר הריטב"א, מטרטנו אינה רק לדאוג לקיום המצווה של התורם, אלא גם לדאוג לצורכי העניים, ולכן ניתן לכפות גם כאשר האדם לא התחייב בכך.

תירוץ נוסף תירץ **קצות החושן** (סימן ר"צ).

ה. הכסף משנה כתב שאדם שהתחייב בצדקה נשתעבדו נכסיו לכך. ולכן, אומר הקצות, מובן מדוע כופין על מצוות צדקה, כי חכמים כופין אותו על שעבוד נכסיו ולא על קיום המצווה. כלומר, בשאר מצוות עשה אין שעבוד על הנכסים אלא רק מצווה, ולכן אין כופין כי על מצווה שנתפרש מתן שכרה אין כופין, אך בצדקה הכפייה היא על שעבוד הנכסים ולא על קיום המצווה.

וצריך להבין, מדוע התוספות והריטב"א לא תירצו את תירוצו של הקצות החושן, הרי לכאורה אם קיים על האדם חיוב ממוני לתת צדקה, למה שלא ישתעבדו נכסיו לכך ככל חוב הרובץ על האדם?

ותירץ **הקהילות יעקב** (בבא בתרא סימן ח') על פי הגמרא בחולין (ק"ל):

הגמרא אומרת ש'המזיק מתנות כהונה או שאכלך פטור' משום שזה 'ממון שאין לו תובעין'. כלומר התורה חייבה כל אדם מישראל לתת את מתנותיו לכהן מסוים, אך היא לא אמרה לו לאיזה כהן לתת. נמצא שלאף כהן אין יכולת לתבוע את הישראל כי הוא לא חייב לתת דווקא לו. לכן כיון שאין מי שיתבע אותו לא ניתן לחייבו ממון, וממילא המזיק מתנות כהונה פטור.

אותו דבר, אומר הקהילות יעקב, שייך גם בצדקה. אמנם אדם מחויב בצדקה אך אין לו חוב כלפי עני ספציפי, ולכן כיון שאין מי שיתבע אותו אין שעבוד נכסים, וממילא סוברים התוספות והריטב"א שלא ניתן לכפות על הצדקה מטעם שעבוד נכסים אלא רק מצד המצווה, ולכן הוצרכו לתרץ תירוצים אחרים לקושייתם. ואף על פי שבמקרה של כפייה על פרנסת ילדים זהו ממון שיש לו תובעין שהרי ברור שהילדים הם היעד של הצדקה, מכל מקום מצאנו בגמרא גם כפייה כללית על צדקה, גם במקרה שאין עניים מוגדרים, ולכן הוזקו הראשונים לתרץ כל אחד כפי דרכו.

סיכום: הגמרא בכתובות אומרת שחכמים כופין אדם עשיר לתת מכספו לצדקה. והקשו הראשונים - הרי למדנו שכל 'מצוות עשה

שמתן שכרה בצידה אין ב"ד מזהרין עליה' ותירצו תוספות: **א.** הכפייה היא בדברים בלבד. **ב.** מדובר שבני העיר נתנו קצבה לכל אחד כמה חובתו לתת לצדקה. **ג.** בצדקה נאמר בתורה גם לאו ('לא תאמץ' ו'לא תקפוץ') ולכן ניתן לכפות על מצווה זו. **ד.** הריטב"א תירץ שבצדקה כופין למען העניים ולא למען מילוי המצווה. **ה.** תירוץ נוסף תירץ הקצות שבצדקה קיים שעבוד נכסים על המתחייב בכך ולכן ניתן לכפות על שעבוד הנכסים. אמנם הקהילות יעקב חולק, שכיון שאין אף עני ספציפי שיכול לתבוע את המחויב, אין שעבוד נכסים.

השמיטה יצרה לך דילמות ערכיות? התלבטויות?
מטרידה אותך תהיה על מהותה של השמיטה?
רוצה לדעת כיצד לנהוג בשנת השמיטה?
שמיטה ותוצרת הארץ?
נתקלת בשאלה בלימוד?
shmita@eretzhemdah.org

שיעור מס' 1
שמיטה בזמן הזה: מדאורייתא או מדרבנן?
השאלה אם השמיטה נהגת בזמננו מדאורייתא או מדרבנן, היא שאלה משמעותית ביותר, ותהיה לה השפעה כמעט על כל נושא שנלמד במשך השנה. בין היתר, תהיה לכך משמעות במקרים של ספקות, או במחלוקות הלכתיות, כי ביספק דאורייתא יש להחמיר, בעוד שביספק דרבנן ניתן להקל.

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאתר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מחבורים (טל: 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

איך לדבר עם ילדים ומתבגרים על נושאים צנועים?

לא מזמן פנה אלי מחנך צעיר ושאלה בפיו. הוא מלמד בבית-ספר תורני את ילדי כיתה ח'. במהלך לימודם הגיעו לדברי עקביא בן מהללאל בפרק השלישי במסכת אבות: "דע מאין באת **מטיפה סרוחה**..." כאן נתקל המחנך המסור בדילמה קשה: כיצד להסביר לתלמידיו הצדיקים את פשרה ואת מיקומה של אותה 'טיפה'. הוא התלבט איך לדבר בפני הכיתה על נושא כה רגיש, מה לומר והאם לא יפגע, חלילה, בתמימותם. בצר לו פנה אל מחנך הכיתה המקבילה והתברר שהלה כבר הצליח בביצוע המשימה. הוא פתר את הבעיה בדרך מעניינת. הוא אמר לתלמידים שכאשר אישה בהריון הרופא רואה באמצעות מכשיר האולטרסאונד טיפה הנמצאת בתוך הבטן שלה וממנה התפתח התינוק. המורה היצירתי מיהר להמשיך את השיעור ולמזלו אף אחד מהתלמידים לא טרח לשאול כיצד התגלגלה לשם אותה טיפה...

מדוע אנו זקוקים לחסידה?

הסיפור הזה משקף קושי הקיים אצל הורים ומחנכים רבים בעת שהם באים לעסוק בנושאים צנועים. היא לא מאפיינת דווקא אנשים דתיים (הגם שהיא בולטת יותר אצלם) והאגדה על החסידה שמביאה תינוקות מגיעה בכלל ממקורות לא יהודיים. גם כאשר ילדים פונים מיוזמתם ושואלים על עובדות החיים, הם נתקלים לא פעם בתשובות מתחמקות בסגנון "אין לי זמן עכשיו", "תשאל את אמא" וכו'. מדוע זה קורה? מה עוצר אותנו ומקשה עלינו כאשר אנו באים לדבר עם ילדינו על שאלות כמו 'איך באים ילדים לעולם' ועל סוגיות צנועות אחרות?

יש לכך מספר תשובות וכדאי להכיר אותן כדי להתמודד איתן בצורה נכונה.

- א. יש הורים החשים מובכים כאשר הם באים לעסוק במיניות ובדברים אינטימיים כיוון שהם חשים שבכך הם 'מסגירים' את עצמם. הרי לא מדובר כאן על נושא תיאורטי-פילוסופי. כל מה שהם אומרים נכון בעצם גם לגבי עצמם, וההוכחה הכי טובה לכך שגם הם יצורים מיניים' אלו הילדים העומדים לפניהם.
- ב. לא מעט הורים הם בעצמם פרי הגידול של קשר השתיקה בנושא שאיפיון את הדורות הקודמים. ההתעלמות והדחיקת העיסוק בנושאים צנועים היתה הנורמה המקובלת, ונוצר מעין טאבו שלא מדברים עליו, לא בבית וגם לא בבי"ס. גם בעולם הדתי כשהמורה בכיתה ב' הגיעה לפרשיית יהודה ותמר או יוסף ואשת פוטיפר היא נגעה בהן בחטף ודילגה באלגנטיות לפרק הבא. יש מבוגרים שמסקנתם מכך היא: "אייתי לא דיברו על כל זה ויצאתי בסדר, אז כנראה שזה לא באמת הכרחי..."
- ג. "שתיקה אידאולוגית" – הנובעת משיקולים תורניים ("אל תעירו ואל תעוררו", "אין דורשים בעריות בשלושה", אלו דברים ש"השתיקה יפה להם" וכו') או חינוכיים (שיח בנושא עלול לבלבל, לגרות ולגרור פנימה ילדים 'תמימים'. אולי אם נסיח את הדעת ולא נדבר על כך – זה ייעלם מעצמו ועוד).
- ד. יש הורים שבנושא המיניות והיחס לגוף יש להם נקודות לא פתורות וקושי עם עצמם, כך שהקושי לא מתחיל מההסברה לאחרים אלא מעצם העניין.
- ה. מדובר בנושא בו המסרים מורכבים, צדדים שונים של 'אסור' ו'מותר' משמשים בעירובייה, ויש בכך כדי לבלבל מבוגרים וצעירים כאחד.
- ו. חילול המיניות - העולם המערבי שאנו חיים בו וסופגים את מסריו התרבותיים עוסק במיניות ללא הרף, אך בעיקר בצורה גסה, שלילית, נמוכה ומעוותת. הדבר מרתיע מלעסוק בנושא שבבסיסו הוא קדוש וחיובי כיוון שהאסוציאציות הראשונות שהוא מציף שייכות למקומות הפסולים שהעולם המערבי לקח לשם.

מחיר השתיקה

לבחירה של הורים ומורים לפתח 'עיוורון מבחירה' ולהתעלם מן הנושא יש מחירים רבים. הראשון הוא הפסד של הזדמנות יקרה להיות שותפים עם הילדים שלנו בדבר נפלא שעובר עליהם. השעון הביולוגי שלהם מתקתק והחיים שבתוכם גדלים ומתפתחים. הקב"ה מצמיח אותם להיות אנשים בוגרים, וגופם מתכוון לרגע בו יוכלו להפוך להיות הורים בעצמם. חבל מאוד אם לא ניקח חלק בתהליך המקסים הזה, כמו שחשוב לנו להיות שותפים איתם בדברים משמעותיים אחרים שהם עוברים. יש כאן גם הפסד של הזכות להיות מקור המידע עבורם בנושאים הללו ולבנות אצלם מערכת בריאה, טבעית ויפה לסוגיות הללו. אם אנחנו לא נהיה אלו שנמלא את החלל הוא יוצף במהרה במידע ממקורות שחלקם שלילי ביותר. זה נכון במיוחד היום כשהידע זמין ונגיש בטלוויזיה, בסרטים, בפרסומות ומעל לכל – באינטרנט, אלא ששם הוא מעורב בטומאה וקלקול נורא. לכן השאלה אינה האם הילדים ילמדו על הנושאים הללו, אלא כיצד. האם את עובדות החיים הקסומות הם יקלטו בצורה מעוותת מספרים, סרטים, אתרים או רסיסי מידע ששמעו מחברים, או שיהיה מבוגר אמיץ ואחראי שיסביר להם בצורה טובה ומתאימה את כל מה שהם צריכים לדעת. בעולם שבו מושגים כמו 'מצעד הגאווה', 'הטרדות מיניות', 'אונס' מרחפים בחלל האוויר, בעידן שבו התא המשפחתי עבר תהפוכות אדירות – מתי נתחיל אנחנו לדבר על הבריאה והנכון? האם רק לאחר שכל הידע המעוות שגור היטב על לשונם? נאמר זאת כך: ילדינו מקבלים חינוך מיני רחב ביותר ממגוון מקורות. החובה שלנו כלפיהם וכלפי ריבוננו של עולם שהפקיד אותם בידינו היא להוביל את המהלך בשמחה ולא להיגרר אליו. השאיפה שלנו היא שאת הדברים החשובים והרגישים ביותר בחיים, הם יקבלו קודם כל מאיתנו ובצורה הטובה והמתאימה ביותר. מהי הגישה התורנית לנושא החינוך למיניות וצניעות? כיצד יש לגשת לנושא בשיחה עם הילדים? מאיזה גיל? ממה צריך להיזהר? על כל זאת ועוד בע"ה בפעם הבאה.

תודה לרב אלי שיינפלד ולשולמית בן שעים

Jerusalem, Israel

ירושלים, ישראל

כסלו תשס"ז

הצורך בהפרדה במבואה לבית הכנסת, המשמשת לנשים וגברים

שאלה

אנו עורכים שיפוץ בבית הכנסת שלנו. התכנון כולל כניסה ראשית לבית הכנסת המשותפת לגברים ולנשים. הכניסה תהיה לאזור מבואה קטן (לובי), שממנו ייכנסו בדתות נפרדות לעזרת הגברים ולעזרת הנשים. השאלה היא אם יש פגם בכניסה משותפת שכזו.

כמו כן, נשאלה השאלה אם הכיורים לנטילת ידיים יכולים להיות באזור המבואה המשותפת לגברים ונשים, כיוון ששם יש לומר ברכות כגון "אשר יצר" ו"על נטילת ידיים"?

תשובה

- א. אין מניעה על-פי דין לבנות בית כנסת בו הכניסה לעזרת גברים ונשים היא מתוך מבואה משותפת¹.
- ב. אם הנשים לבושות על-פי כללי הצניעות – אין מניעה מלבד כנגדן².

¹ לדעת ה"אגרות משה" (או"ח א סי' לט, מא-מב) החיוב במחיצה הוא מדאורייתא, על-פי הגמרא (סוכה נא ע"ב): "תנו רבנן, בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש. התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה, היכי עביד הכי. והכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל: אמר רב, קרא אשכחו ודרוש "וספדה הארץ משפחות משפחות לבד" – משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד, אמרו: והלא דברים ק"ו, ומה לעתיד לבא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, עכשיו שעוסקין בשמחה ויצה"ר שולט בהם – על אחת כמה וכמה". הוא הוכיח מכאן שהצורך במחיצה הוא כדי למנוע קלות ראש בין גברים לנשים, ולא מניעת הסתכלות אסורה, שהרי בתחילה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והאנשים הסתכלו דרך הנשים, ולא הייתה בזה בעיה לולא היו מגיעים לקלות ראש. עיינו ב"תפארת ישראל" (סוכה פ"ה אות ו): "ולא יתערבו האנשים עם הנשים", רמב"ם (לולב פרק ח ה"ב). מה שקשה מהרמב"ם בפירוש המשניות יישב ה"אגרות משה" שהכוונה להסתכלות המביאה לקלות ראש. על-פי טעם זה הגדיר את החיוב במחיצה למתי שיש חיוב להתקבצות גברים ונשים במקום אחד, כגון בתפילה, אך כשאינן צורך להתקבצות אין צורך במחיצה. והביא ראיה מהמקדש (שם ישנו גם האיסור של "ומקדשי תראו"), כמבואר בשמואל א שחנה התפללה סמוך לעלי; כך גם משמע מהגמרא (קדושין נב ע"ב), שיש אפשרות שאשה תימצא בעזרה. ובדבר הרשות, אף במקום שמתקבצים בו אנשים ונשים כתב שמעיקר הדין אין צורך במחיצה. ראייה לכך מאכילת קרבן הפסח בחבורה של משפחות רבות, שהיו צריכים לאכול בחבורה אחת. גם ה"שרידי אש" (א סי' עז) פסק שמדינתא אין חיוב, ורק ממידת חסידות יש שנהגו כך. וחלקו עליו האדמו"ר מסאטמר ב"טהרת יום טוב" (עמ' מו-מו), ה"באר משה" (ד סי' קמו) וה"משנה הלכות" (יד סי' פ), שכתבו שהטעם במחיצה הוא גם למנוע הסתכלות אסורה, והוכיחו את דבריהם מהרמב"ם בפירוש המשניות, שכתב "כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים". המשנה (מידות פ"ב מ"ה): "כדי שלא יהיו מעורבין" הסבירה שהגורם לקלות ראש הוא הסתכלות אסורה. לכן לשיטתם בכל מקום שמתאספים בו אנשים ונשים, ואף לדבר הרשות, כגון חתונות, יש חיוב לעשות מחיצה ולמנוע הסתכלות והתערבות. עיינו בפירוט המקורות בתשובה הקודמת (תשובה ז).

יוצא שלכולי עלמא אזור בבית הכנסת שכל עניינו ותכליתו הוא מעבר, ואין מתאספים ומתכנסים בו, רק עוברים דרך שם – אין צורך להתקין בו מחיצה. ובמקום שבו היו כניסות נפרדות לעזרת נשים ועזרת גברים וכעת רוצים לשנות ולאחד את הכניסות – אין הם יכולים לשנות הואיל והורגלו במידת חסידות. מעין זה פסק ה"אגרות משה" (או"ח ב סי' מג) בבית כנסת שהייתה בו עזרת נשים למעלה וכעת רוצות הנשים להיות באותה הקומה של הגברים, וכתב שם שאם העזרה נמצאת למעלה עדיף, כפי שנראה מהגמרא בסוכה, שכך ודאי אי אפשר לבוא לידי קלות ראש, לכן אין לשנות. אלא שהמעין היטב בתשובה שם יראה שאין זה המניע לפסק, אלא שם מיירי בנשים שרוצות לזלזל בקדושת בית הכנסת, והחשש הוא שהתרת דבר זה תגרום לפריצת גדר, מה שאין כן בנדון דידן. על כגון זה כתב ה"שרידי אש" (א סי' יד): "ובודאי שיש כאן מצד חומרת המקום, ולכן אין לך אלא מקומו ושעתו, שבאם אפשר לתקן ודאי שמצוה לתקן, אבל אין לעשות מחלוקת גדולה ולהרוס קיבוץ של יראים בשביל הידור מצוה".

² עיין בשו"ע (או"ח סי' עה). ואף כשאין לבושות בצניעות הסכימו כל האחרונים שאם פניו אינם כנגדה מותר ("משנה ברורה" שם ס"ק א), ואם כן כשעומד מול קיר ומברך – מותר הדבר לכולי עלמא.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.
תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני
מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שלחן ערוך"
תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

